

■ Дзеля памяці

Памру — забудуць хутка.

Не змагла

*Тут вартага зрабіць я анічога,
Хоць і выпальвала душу датла
Пакутай за сябе і за другога.*

Ніна МАЦЯШ.

Яна жывая, як жывая паэзія!.. У дзень 70-годдзя Ніны Мацяш 20 верасня, у гонар і памяці беларускай паэткі была наладжана вечарына. Амаль 5 гадоў таму не стала гэтай мужнай і таленавітай жанчыны. Але творца жывы, пакуль жывуць яго творы. І сёлета дзень нараджэння Ніны Мацяш было каму адзначыць на вечарыне, прысвечанай яе творчасці, якая прайшла ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Я. Коласа НАН Беларусі. Да арганізацыі прычыніўся Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры. Назвай вечарыны сталі словы Ніны Мацяш «Шчаслівай долю назаві...».

Словы шматзначныя: пра шчасліваю долю напісаў чалавек, які не скардзіўся на лёс, а сведчыў: жыццё фізічнае мае сэнс тады, калі ёсць жыццё духу.

...Мы перайшлі ў старэйшыя класы школы, калі аднойчы нам арганізавалі сустрэчу ў актавай зале з паэткай Нінай Мацяш. Імя мы ведалі: вершы яе даволі часта друкаваліся ў мясцовай раёнцы, а яшчэ імя нашай зямлячкі гучала і ў рэспубліканскім друку, пра яе гаварылі па тэлебачанні. А маёй маме вельмі падабалася песня на словы Ніны Мацяш, дзе былі радкі: «... Прыляж мая натомяная мама, Як некалі ты мне, табе спяю...» Калі яна яе чула па радыё, то садзілася, і змахвала спяцікі: кожны раз успамінала нашу бабюлю. Словы «прабівалі».

Мы, школьнікі, ішлі на тую першую сустрэчу з Мацяш, як на сустрэчу з «зоркай». Ведалі, што Ніна Мацяш таксама скончыла Бярозаўскую школу. Між іншым, першыя класы мы правялі ў тым жа старым будынку, што і яна, пакуль нам дзяржава не падабрала новую сучасную школу. Пазнаёміцца са славетнай зямлячкай было вельмі цікава.

Мы ўбачылі «зорку»! Разуменне гэтае прыйшло падчас су-

МОЦНАЯ

стрэчы. Спачатку ў актавую залу ўнеслі жанчыну — на руках. Далей з'явіўся інвалідны вазок, і мы не адразу зразумелі, для каго. Жанчына, якую нам прадставілі, была неверагодна прыгожай, з акурата на ўкладзенымі валасамі, у вельмі густоўным строі, які (адчувалася) быў пашты спецыяльна для яе, вельмі клепатліва (у той саветскі час, калі ўсе апраналіся амаль аднолькава з-за сучаснага дэфіцыту), лёгкі макіяж падкрэсліваў яе вочы. Калі яна пачала гаварыць, то адразу вочы наогул было немагчыма, а ўсё, што было побач, здавалася толькі дэталлямі, якія падкрэслівалі зорнасць. Яна гаварыла з намі па-беларуску — і не на ўроку!.. Яна чытала вершы — пра каханне і любоў. І мы, школьнікі, адразу зразумелі: ёй можна задаваць пытанні пра гэта. Мы задавалі — а яна адказвала вершамі. Гэта было дзіўна, таму што на ўсіх арганізаваных сустрэчах нам (падлеткавай аўдыторыі) заўсёды аддавалася роля слухачоў. Нехта са сцэны вясчэй разумна і правільна пра сэнс жыцця і ролю ў ажыццяўленні высокіх планаў у дасягненні светлай будучыні...

Яна размаўляла не так. Гаварыла пра тое, што шчаслівай будучыня бывае тады, калі можаш жыць не толькі для сябе. І бываюць выпрабаванні, якія падводзяць цябе да такой думкі. І бываюць моманты, калі нейкая вышэйшая любоў дае сілы на тое, каб дакопвацца да самага сэнсу таго, што з табай адбываецца, нават калі ён схаваны вельмі глыбока і даводзіцца пераадолюць абставіны. А словы прыходзяць самі, калі ёсць пра што казаць. Дзіўным для нас было тое, як гаварыла Ніна Мацяш, якая скончыла інстытут замежных моў. Яна ведала замежныя мовы, але менавіта яна была ці не першым чалавекам (з тых, каго мы бачылі падчас школьных сустрэч), для каго беларуская мова існавала не з-за рэгламенту і паказу. Яе мова была нейкай вельмі прастай і арганічнай, як заўсёды і ёсць роднае, калі ты яго не прамяняў на іншае. Мова была часткай самой Ніны.

І напрыканцы сустрэчы прыйшло разуменне: гэта жанчына вартая таго, каб яе насілі на руках!..

Увечары дома мая мама пацікавілася, як прайшла сустрэча. І патлумачыла з'яўленне інваліднага вазка: паэтка з няпростым лёсам, змагалася з хваробамі, даказала, наколькі моцная. Які ж гэта быў моцны чалавек: мы бачылі каралеву, якая сядзела на троне!..

Каралева сапраўды была ўшанавана: літаратурнай прэміяй імя Аркадзя Куляшова; яна стала Заслужанай дзяржаўнай мастацтваў Беларусі і лаўрэатам фестывялю «Берасцейская зорка» ў 1998-м. Яе прызналі ў літаратурных колах не толькі Беларусі, але і СССР (Ніна Мацяш з'яўлялася сябрам Саюза пісьменнікаў СССР). Яна стала аўтарай сямі зборнікаў вершаў, пісала кнігі і для дзяцей. Але далучала беларускага чытача да літаратуры сусветнай праз пераклады. Дзякуець ёй па-беларуску можна было прачытаць рамантычнага Экзюперы («Маленькі прынц») і «Планета людзей», пацуцёвья навалы Мапасана, інтрыгуючыя расследаванні Мегрэ ад Сіменона. І яна ж стала знаёміць з перакладамі на беларускую вершаў польскай нобелеўскай лаўрэаткі Віславы Шымборскай. Але і творы самой Ніны Мацяш былі перакладзеныя на рускую, украінскую, польскую, балгарскую, англійскую, нямецкую, французскую мову.

Адзін з паэтычных зборнікаў Ніны Мацяш меў назву «Шчаслівай долю назаві...» У дзень нараджэння Ніны Мацяш гэтыя словы гучалі не раз: яны не толькі далі назву вечарыне, але і сталі яе лейтматывам. Адчуць жывую Ніну і яе жывую творчасць дапамагла выстава «Агмень яе душы». Агмень любові да ўсяго, што ёсць у нашым чалавечым свеце. Любаві нават да таго, што, здавалася б, толькі перашкаджае. Але ж ці не гэта робіць нас моцнымі? Засведчана Нінай Мацяш...

Ларыса ЦІМОШЫК

Ларыса Цімошык. Моцная